

Smluvní pokuta

Nevznikl-li platně závazek hlavní pro absolutní neplatnost smlouvy, nemůže dojít k porušení povinnosti ze smlouvy a nemohou ani nastat sankční důsledky takto sjednané smluvní pokuty. Byl-li v předcházejícím (pravomocně skončeném) řízení přijat závěr o neplatnosti celé smlouvy, v níž byla smluvní pokuta dohodnuta, jde v těchto souvislostech o vztah prejudiciality.

(Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Cdo 4272/2009, ze dne 20.10.2011)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce Ing. L. M., zastoupeného JUDr. P. J., advokátem se sídlem v O., proti žalované E., akciové společnosti se sídlem ve Š., zastoupené JUDr. L. K., advokátem se sídlem v O., o zaplacení 97.117,62 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Olomouci pod sp. zn. 18 C 239/2005, o dovolání žalobce proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 15. dubna 2009, č. j. 15 Co 421/2008-174, tak, že usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 15. dubna 2009, č. j. 15 Co 421/2008-174, se ruší a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Žalobou ze dne 21. 9. 2005 se žalobce domáhal vůči žalované zaplacení částky 97.117,62 Kč. Žalovaná totiž ve lhůtě splatnosti, tj. dne 26. 8. 1996, neuhradila částku 7,325.881,- Kč podle faktury č. 430159, kterou jí vystavila dne 12. 8. 1996 firma A.S.A. Brno, s.r.o., podle smlouvy o zneškodnění odpadu č. 262 ze dne 18. 9. 1995 (dále jen „smlouva o zneškodnění odpadu“). Přes dílčí platby zůstala neuhrazena částka 4,855.881,- Kč. Žalovaná částka představuje smluvní pokutu z nezaplacené jistiny za období od 21. 9. 2001 do 30. 10. 2001 ve výši 0,05% denně podle článku 9.1 citované smlouvy. Aktivní legitimaci k podání žaloby dovozoval žalobce ze smlouvy o postoupení pohledávek z 29. 10. 1998.

Okresní soud v Olomouci (dále „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 11. července 2008, č. j. 18 C 239/2005-143, uložil žalované povinnost zaplatit žalobci částku 96.920,- Kč s 2 % úrokem z prodlení od 22. 9. 2005 do zaplacení, zamítl žalobu o zaplacení 7,5% úroku z prodlení z téže částky od 22. 9. 2005 do zaplacení, a rozhodl o nákladech řízení. Nepřehlédl, že žalobce uplatnil vůči žalované požadavek na zaplacení smluvní pokuty podle smlouvy o zneškodnění odpadu v několika soudních řízeních, a proto nejprve ve smyslu § 103 a § 104 zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále „o. s. ř.“), zkoumal, zda projednání věci nebrání překážka zahájeného řízení (litispendence), popř. věci pravomocně rozsouzené (rei iudicatae). Se zřetelem k tomu, že v dosud neskončeném řízení vedeném u Okresního soudu v Olomouci pod sp. zn. 21 C 231/2005 se žalobce domáhá vůči téže žalované zaplacení smluvní pokuty za pozdní úhradu faktury č. 430159 za období od 21. 12. 2000 do 11. 1. 2001, a v již pravomocně skončeném řízení, vedeném u Krajského soudu v Ostravě pod sp. zn. 10 Cm 160/99 uplatňoval smluvní pokutu v kapitalizované výši 3,435.883,- Kč z titulu pozdní úhrady shora uvedené faktury za období od 27. 10. 2000, dospěl k závěru, že překážka věci pravomocně rozsouzené dána není, a věc meritorně rozhodl.

Krajský soud v Ostravě k odvolání žalované usnesením ze dne 15. dubna 2009, č. j. 15 Co 421/2008-174, zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve vyhovujícím výroku o věci samé, jakož i ve výroku o nákladech řízení, a řízení o zaplacení částky 96.920,- Kč s 2 % úrokem z prodlení od 22. 9. 2005 do zaplacení zastavil; současně rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů. V intencích

§ 103 a § 211 o. s. ř. se nejprve zabýval podmínkami řízení, zejména otázkou překážky věci pravomocně rozsouzené podle § 159a odst. 5 o. s. ř. Ze spisu sp. zn. 10 Cm 160/99 přitom zjistil, že v tomto řízení, zahájeném dne 3. 11. 1998, se žalobce po žalované domáhal (mimo ceny díla ve výši 4,895.881,- Kč s příslušenstvím) zaplacení smluvní pokuty za dobu od 26. 8. 1996 do 27. 10. 2000 ve výši 3.435.883,- Kč s tvrzením, že podle smlouvy o postoupení pohledávek z 29. 10. 1998 je postupníkem pohledávky původní věřitelky A.S.A. Brno, s.r.o. za žalovanou ze smlouvy o zneškodnění odpadu z titulu neuhrazené faktury č. 430159 (viz čl. 9.1). O tomto požadavku rozhodl Krajský obchodní soud v Ostravě poprvé rozsudkem z 27. října 2000, č. j. 10 Cm 160/99-189, jímž žalobě o zaplacení částky 4,895.881,- Kč s příslušenstvím vyhověl, zatímco požadavek na zaplacení smluvní pokuty ve výši 3,435.883,- Kč s příslušenstvím zamítl. V rozsahu zamítavého výroku dospěl krajský obchodní soud k závěru, že smlouva o zneškodnění odpadu je absolutně neplatná a žalobci tak náleží pouze nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Ohledně smluvní pokuty uzavřel, že žalobce na ni právo nemá, neboť podle § 544 odst. 1 zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku (dále „obč. zák.“), smluvní pokutu lze sjednat pouze pro případ porušení smluvní povinnosti, přičemž s ohledem na závěr o neplatnosti smlouvy o zneškodnění odpadu je vyloučeno, aby došlo k porušení smluvní povinnosti z neplatné smlouvy. Rozsudek Krajského obchodního soudu v Ostravě ze dne 27. října 2000, č. j. 10 Cm 160/99-189, napadla odvoláním jen žalovaná, zatímco žalobce proti zamítavému výroku o smluvní pokutě odvolání nepodal (srovnej usnesení Vrchního soudu v Olomouci z 29. května 2003, č. j. 5 Cmo 120/2001-414) a tento výrok nabyl právní moci 14. 12. 2000. Na základě těchto zjištění odvolací soud dovodil, že v řízení vedeném pod sp. zn. 18 C 238/2005 a v řízení vedeném pod sp. zn. 10 Cm 160/99 byl mezi týmiž účastníky uplatněn nárok na zaplacení téže smluvní pokuty, odvíjející se - co do základu - od totožných skutkových tvrzení, přičemž odlišné bylo jen vyčíslení smluvní pokuty závislé na počtu dní porušení smluvní povinnosti, při totožném tvrzení, že žalovaný smluvní pokutou zajištěnou povinnost k doplacení ceny díla dosud nesplnil. Odvolací soud dodal, že v řízení, vedeném pod sp. zn. 10 Cm 160/99, byl uplatněn nárok na smluvní pokutu za období od 26. 8. 1996 do 27. 10. 2000, a nynější žalobou za období od 21. 9. 2001 do 30. 10. 2001. S poukazem na § 103, § 159 a § 159a odst. 1 o. s. ř. má zato, že pro existenci překážky pravomocně rozsouzené je rozhodující, zda při porovnání předmětu „nového“ a předcházejícího řízení (pravomocně skončeného), jde o tentýž předmět. O tentýž předmět jde přitom tehdy, jestliže stejný nárok nebo stav vymezený žalobním petititem vyplývá ze stejných skutkových tvrzení. Bez významu (pro posouzení toho, zda jde o totožný skutek) je podle odvolacího soudu to, že ve věci sp. zn. 10 Cm 160/99 bylo rozhodováno o nároku na zaplacení smluvní pokuty za období od 26. 8. 1996 do 27. 10. 2000 a v současném řízení za období od 21. 9. 2001 do 30. 10. 2001 z téhož základu za porušení téže povinnosti za období předcházející předmětnému. Uzavřel, že je nemyslitelné, aby žalobě v této věci bylo vyhověno jen proto, že je žalováno za pozdější období. To by totiž znamenalo, že o tomtéž nároku by existovala 2 protichůdná rozhodnutí a že by prostřednictvím vyhovujícího výroku v předmětné věci bylo nepřipustně revidováno, byť pro pozdější období, předchozí pravomocné rozhodnutí. Na podporu svého názoru odvolací soud poukázal na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 25 Cdo 5/2000 a sp. zn. 22 Cdo 1734/2001.

V dovolání, jehož přípustnost dovozuje z § 239 odst. 1 písm. a) o. s. ř., uplatňuje dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., žalobce (dále též „dovolatel“) odmítá závěr odvolacího soudu o totožnosti předmětu řízení ve věci vedené u Krajského obchodního soudu v Ostravě pod sp. zn. 10 Cm 160/99 a věci Okresního soudu v Olomouci sp. zn. 18 C 239/2005. Odvolacímu soudu vytýká, že při formulování závěru o existenci překážky věci rozsouzené pomínil rozdílná období, za která byla smluvní pokuta požadována. Ve prospěch svého názoru argumentuje rozhodnutími Nejvyššího soudu ze dne 25. března 2002, sp. zn. 22 Cdo 1646/2000, a ze dne 27. května 2009, sp. zn. 23 Cdo 1692/2009. Navrhla proto, aby dovolací soud zrušil usnesení odvolacího soudu.

Žalovaná obsahově (§ 41 odst. 2 o. s. ř.) navrhla dovolání zamítnout.

Dovolání přípustné podle § 239 odst. 1 písm. a) o. s. ř. je důvodné.

Žalobce nenamítá, že by řízení bylo postiženo některou z vad uvedených v § 229 odst. 1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o. s. ř., případně jinou vadou řízení, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, k nimž dovolací soud přihlédne, i kdyby nebyly v dovolání uplatněny. Jelikož nic takového neplyne ani z obsahu spisu, zabýval se dovolací soud pouze výslovně uplatněným dovolacím důvodem, jak jej žalobce obsahově vymezil.

Podle § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. lze dovolání podat z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Podle § 103 o. s. ř. soud kdykoli za řízení přihlíží k tomu, zda jsou splněny podmínky, za nichž může rozhodnout ve věci samé (podmínky řízení).

Podle § 104 odst. 1 věty první o. s. ř. jde-li o takový nedostatek podmínky řízení, který nelze odstranit, soud řízení zastaví.

Podle § 159a odst. 1 o. s. ř. nestanoví-li zákon jinak, je výrok pravomocného rozsudku závazný jen pro účastníky řízení. V rozsahu, v jakém je výrok pravomocného rozsudku závazný pro účastníky řízení a popřípadě jiné osoby, je závazný též pro všechny orgány (odst. 4). Jakmile bylo o věci pravomocně rozhodnuto, nemůže být v rozsahu závaznosti výroku rozsudku pro účastníky a popřípadě jiné osoby věc projednávána znovu (odst. 5).

V rámci dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. žalobce zpochybnil správnost právního závěru odvolacího soudu, že projednání věci brání překážka věci rozsouzené (rei iudicatae).

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Předmětem občanského soudního řízení sporného je zákonem uplatněné právo na plnění (procesní nárok), které zahrnuje základ (žalobou tvrzené právně významné skutečnosti) a předmět (žalobní petit). Vylíčením právně významných rozhodujících skutečností (§ 79 odst. 1 o. s. ř.) žalobce určuje, o čem a na jakém skutkovém základě má soud rozhodnout. Žalobce je proto povinen v žalobě uvést takové skutečnosti, jimiž vylíčí skutek, na jehož základě svůj nárok uplatňuje, a to v rozsahu, který umožní jeho jednoznačnou individualizaci. Tato individualizace je nezbytná nejen pro vedení procesní obrany žalovaného, vymezení okruhu sporných a nesporných skutečností, ale též pro posouzení případných překážek věci zahájené (§ 83 odst. 1 o. s. ř.) a pravomocně rozhodnuté (§ 159a odst. 5 o. s. ř.). Překážka věci pravomocně rozsouzené patří mezi negativní procesní podmínky řízení a brání tomu, aby věc, o níž bylo již pravomocně rozhodnuto, byla znovu projednávána. Vyjde-li najevo, že o téže věci již bylo v rozsahu závaznosti výroku rozsudku nebo usnesení pravomocně rozhodnuto, soud řízení pro neodstranitelnou překážku v postupu řízení zastaví (§ 104 odst. 1 o. s. ř.). Překážka věci pravomocně rozhodnuté nastává zásadně v situaci, má-li být v novém řízení projednávána stejná věc. O stejnou věc se jedná tehdy, jde-li v novém řízení o tentýž nárok nebo stav, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto, a týká-li se stejného předmětu řízení a týchž osob.

Tentýž předmět řízení je dán, jestliže tentýž nárok nebo stav vymezený žalobním petitem vyplývá ze stejných skutkových tvrzení, jimiž byl uplatněn (ze stejného skutku). Podstatu skutku (skutkového děje) lze přitom spatřovat především v jednání (a to ve všech jeho jevových formách) a v následku, který jím byl způsoben; následek je pro určení skutku podstatný proto, že umožňuje z projevů vůle jednajících osob vymezit ty, které tvoří skutek. Odtud plyne, že totožnost skutku je zachována, je-li zachována alespoň totožnost jednání, anebo totožnost následku (srov. též rozhodnutí uveřejněné pod

číslem 1/1996 v trestní části Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek).

Žalobce požadavek na zaplacení částky 97.117,62 Kč s 9,5 % úrokem z prodlení od 22. 9. 2005 odůvodnil tvrzením, že žalovaná jeho právnímu předchůdci ve sjednané lhůtě nezaplatila částku 4,925.881,- Kč podle smlouvy ze dne 18. 9. 1995 o zneškodnění odpadu č. 262 a vzniklo mu tak právo podle čl. 9.1 smlouvy na zaplacení smluvní pokuty ve výši 0,05 % za každý den prodlení z neuhrazené částky. Z tohoto titulu požaduje smluvní pokutu za dobu od 21. 9. 2001 do 30. 10. 2001, přičemž současně požaduje, aby soud jako předběžnou otázku řešil platnost smlouvy o zneškodnění odpadu ze dne 18. 9. 1995. Je skutečností, že ve věci vedené u Krajského obchodního soudu v Ostravě pod sp. zn. 10 Cm 160/99 (zahájené dne 3. 11. 1998), se žalobce po žalované domáhal (mimo ceny díla ve výši 4,895.881,- Kč s příslušenstvím) zaplacení smluvní pokuty za dobu od 26. 8. 1996 do 27. 10. 2000 ve výši 3.435.883,- Kč s tvrzením, že podle smlouvy o postoupení pohledávek z 29. 10. 1998 je postupníkem pohledávky původní věřitelky A.S.A. Brno, s.r.o. za žalovanou ze smlouvy o zneškodnění odpadu č. 262 z titulu neuhrazené faktury č. 430159 (viz čl. 9.1). Rozsudkem ze dne 27. října 2000, č. j. 10 Cm 160/99-189, Krajský obchodní soud v Ostravě žalobě o zaplacení částky 4,895.881,- Kč s příslušenstvím vyhověl, zatímco požadavek na zaplacení smluvní pokuty ve výši 3,435.883,- Kč s příslušenstvím zamítl. Ve smlouvě ze dne 18. 9. 1995 (odhlédnuto od příp. závěru o její neplatnosti) si její účastníci dohodli k zajištění závazku včasnosti zaplacení ceny smluvní pokutu procentní sazbou za každý den prodlení.

Smluvní pokuta, která je samostatným zajišťovacím institutem, představuje peněžitou částku, kterou je dlužník povinen zaplatit věřiteli v případě, že nesplní svou smluvní povinnost, i když porušením povinnosti věřiteli nevznikne škoda (§ 544 odst. 1 obč. zák.); lze jí zajistit jakoukoliv právní (smluvní nebo zákonnou) povinnost. Nejvyšší soud již v rozsudku ze dne 26. ledna 1999, sp. zn. 29 Cdo 2495/98, publikovaném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 6/2000, přijal a odůvodnil závěr, že ustanovení § 544 a § 545 obč. zák. nevyklučují možnost sjednání smluvní pokuty za prodlení s placením peněžitého závazku. Při takovém způsobu jejího určení vázaném na nabíhající dny prodlení dlužníka (tj. při déletrvajícím porušení zajištěné povinnosti) vzniká věřiteli každým dnem, v němž dlužník nesplnil svou povinnost zaplatit dohodnutou cenu, právo na „denní“ smluvní pokutu. Z tohoto pohledu je požadavek na zaplacení smluvní pokuty (jeho individualizace) dán nejen skutkovými tvrzeními o existenci smlouvy, o porušení povinnosti zajištěné smluvní pokutou, ale též uvedením doby, za kterou je tato denní smluvní pokuta požadována.

S odvolacím soudem lze souhlasit potud, že smluvní pokuta má akcesorickou povahu a nemůže vzniknout bez existence zajišťovaného (hlavního) závazku (nemůže bez něj existovat). Nevznikli-li platně závazek hlavní pro absolutní neplatnost smlouvy, nemůže dojít k porušení povinnosti ze smlouvy a nemohou ani nastat sankční důsledky takto sjednané smluvní pokuty. Byl-li v předcházejícím (pravomocně skončeném) řízení přijat závěr o neplatnosti celé smlouvy, v níž byla smluvní pokuta dohodnuta, jde v těchto souvislostech o vztah prejudiciality.

Předběžnou (prejudiciální) otázkou je taková právní skutečnost (právo nebo právní poměr), jejíž existence nebo neexistence by měla vliv na rozhodnutí ve věci soudem projednávané a která sama může být předmětem řízení téhož nebo jiného soudu nebo jiného řízení; jde tedy o otázku, která se sice netýká předmětu řízení, avšak jejíž vyřešení za řízení je nezbytné pro rozhodnutí o předmětu řízení (o věci samé). Její řešení má ovšem platnost jen pro řízení, v níž ji bylo nutno k rozhodnutí věci řešit (k tomu srovnej např. rozhodnutí uveřejněné pod R 61/1965 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů, vydávané dříve Nejvyšším soudem). Na těchto závěrech je založeno odvolacím soudem zmiňované rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 13. června 2000, sp. zn. 25 Cdo 5/2000, publikované ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod R 48/2001, podle jehož druhé právní věty ani soud nemůže vycházet z jiného závěru o existenci či neexistenci nároku mezi týmiž účastníky, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto, a tuto otázku nemůže sám v jiném řízení znovu posuzovat ani jako otázku předběžnou. S přihlédnutím ke shora řečenému však na danou věc jeho závěry, stejně jako závěry

rozhodnutí ze dne 13. června 2000, sp. zn. 25 Cdo 5/2000, nedopadají, neboť nárok na zaplacení smluvní pokuty za období od 26. 8. 1996 do 27. 10. 2000 a nárok na zaplacení smluvní pokuty za období od 21. 9. 2001 do 30. 10. 2001 nezakládají totožnost předmětu řízení.

Sluší se připomenout, že stejnou otázkou mezi týmiž účastníky se Nejvyšší soud zabýval v usnesení ze dne 20. července 2009, sp. zn. 23 Cdo 2646/2009, kde při totožných skutkových tvrzeních, ovšem s tím, že byla požadována smluvní pokuta za období od 21. 12. 2000 do 11. 1. 2001 zrušil usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 10. března 2009, č. j. 51 Co 649/2008-279, kterým bylo zastaveno řízení o zaplacení smluvní pokuty ve výši 50.882,- Kč s příslušenstvím, a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Poněvadž odvolací soud na věc nesprávně aplikoval § 103, § 104 odst. 1 a § 159a odst. 5 o. s. ř., není správný jeho závěr, že projednání a rozhodnutí věci brání překážka věci pravomocně rozhodnuté. Jeho rozhodnutí je tak založeno na nesprávném právním posouzení věci a dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. byl žalobcem uplatněn důvodně. Nejvyšší soud proto usnesení odvolacího soudu podle § 243b odst. 2 o. s. ř. zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ - Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)